

ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

INNOVATION DEVELOPMENT EQUIPMENT MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

Шарко В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства,
експертизи та торговельного підприємництва,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Sharko Vitalii

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor, Department of
Commodity Science, Expertise and Commercial Business,
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics

У роботі розглянуто сучасну проблематику інноваційного розвитку машинобудівного підприємства. Проаналізовано існуючі чинники впливу та запропоновано чотири групи інструментів забезпечення інноваційного розвитку підприємства, конкретизовано групи інструментів та запропоновано заходи щодо їх реалізації, оцінки та впливу на ефективний розвиток. Проведений аналіз досліджених джерел показав, що машинобудування в Україні впродовж останніх років розвивається досить нестабільно. На основі розглянутих груп інструментів запропоновано логічну модель інноваційного розвитку машинобудівного підприємства. Обґрунтовано параметри моделі економічного зростання промислового підприємства з урахуванням специфіки його діяльності, а також визначення оптимальних значень змін цих параметрів, які забезпечують збалансованість компонентів моделі.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, інноваційний розвиток, інструменти розвитку, інноваційна модель.

В работе рассмотрена современная проблематика инновационного развития машиностроительного предприятия Украины. Проанализированы существующие факторы влияния и предложены четыре группы инструментов обеспечения инновационного развития предприятия. Конкретизированы группы инструментов и предложены меры по их реализации, оценке и влиянию на эффективное развитие. Проведенный анализ исследованных источников показал, что машиностроение в Украине на протяжении последних лет развивается достаточно нестабильно. На основе рассмотренных групп инструментов предложена логическая модель инновационного развития машиностроительного предприятия. Обоснованы параметры модели экономического роста промышленного предприятия с учетом специфики его деятельности, а также определены оптимальные значения изменений этих параметров, которые обеспечивают сбалансированность компонентов предложенной модели.

Ключевые слова: машиностроительные предприятия, инновационное развитие, инструменты развития, инновационная модель.

The transformational nature of the economy and increased competition make it necessary for businesses to react quickly and flexibly to changes in the market environment. In addition, the high dynamics of changes in environmental factors, requires their constant adaptation. In such circumstances, traditional management systems do not provide adequate response, which involves the development of new concepts, methods and management tools, as well as the use of the latest information technologies. The machine-building complex is the basic branch of the economy, its system-forming element that determines the state of production potential and defense capability of the state. From the results of its activities depends largely on the functioning of all other industries. The harsh conditions of the globalized economic environment dictate the need for active implementation of effective innovative activity at the enterprises of the complex. The article investigates the state of development and efficiency of the organization

of innovative activity of domestic machine-building enterprises. The conclusion about the strategic mismatch of the innovation to technology needs of the domestic industry is arrived at. The author analyzed the existing factors of influence and proposed four groups of tools for providing innovative development of the enterprise, specified the groups of tools and suggested measures for their implementation, evaluation and impact on effective development. Based on the groups of tools considered, the author proposed a logical model of innovative development of the machine-building enterprise. The parameters of the model of economic growth of an industrial enterprise are grounded, taking into account the specificity of its activity, as well as determining the optimal values of changes in these parameters, which ensure the balance of the components of the model. The proposed model of innovative development includes: an innovative system that through the tools of innovative development stimulates the innovative activity of the enterprise, which contributes to its innovative development.

Key words: machine-building enterprises, innovative development, development equipment, innovative model.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Мінливі трансформаційні умови господарювання, в яких функціонують машинобудівні підприємства, висувають на перший план пошук та обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку, які б спроможні були забезпечити реалізацію та адаптацію цілей розвитку підприємств до зовнішнього та внутрішнього середовища, а також галузевих особливостей їх функціонування.

За цих обставин одним із таких напрямів є економічне зростання машинобудівного підприємства, яке робить його інвестиційно привабливим, дає йому змогу задовольняти зростаючий попит на продукцію, є одним із ключових чинників зміни ринкової вартості бізнесу. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність розроблення підприємствами власних моделей економічного зростання, адекватних сучасним умовам і здатних забезпечувати позитивну економічну динаміку в стратегічній перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проведений аналіз досліджених джерел [1–11; 15–19] показав, що машинобудування в Україні впродовж останніх років розвивається досить нестабільно. Механізми та напрями ефективного розвитку машинобудівної галузі обґрунтовуються у працях багатьох українських учених: Б.М. Андрушківа, В.М. Гончарова, І.З. Должанського, Л.М. Мельник, О.Б. Погайдак, Л.І. Федулової та ін. Проте, незважаючи на розглянуті наукові розробки, питання моделювання економічного зростання є досить суттєвими.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Недостатньо уваги приділяється обґрунтуванню динаміки та збалансованості розвитку машинобудівних підприємств на основі виявлення інструментів інноваційного розвитку та кількісних співвідношень між різними показниками та чинниками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування параметрів моделі економічного зростання виробничого підприємства з урахуванням специфіки його діяльності, а також визначення оптималь-

них значень змін цих параметрів, які забезпечують збалансованість компонентів моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Існуючий ринковий механізм, рівень розвитку інституційного середовища, інфраструктури і інноваційних систем не сприяють успішному розвитку вітчизняних підприємств, передусім машинобудівних. Інноваційна активність та ефективність інноваційної діяльності вітчизняних виробників низькі, конкурентоспроможність їхньої продукції недостатня за багатьма позиціями. Це створює складності у використанні можливостей розвитку на ринку в умовах політики імпортозаміщення [10].

Залишаються питання щодо перегляду інноваційної політики підприємства у бік удосконалення організації інноваційної діяльності та використання переваг інноваційного розвитку, в умовах якого систематичне впровадження нововведень стає головним чинником розвитку (табл. 1) [6, с. 102].

Головною рисою виробництва ХХІ ст., як зазначає Л.І. Федулова, є гнучкість спеціалізації, що виникла як альтернатива традиційному масовому виробництву, яке започатковувалося на вертикальній інтеграції, використанні переважно машинного устаткування і правил роботи, що передбачали жорстку ієрархію та детальний розподіл праці. Щоб краще відповідати постійним мінливим вимогам ринків, компанії застосовують нові форми організації промислової діяльності, що передбачають аутсорсинг виробництва на основі диверсифікованих міжфірмових зв'язків із постачальниками, субпідрядниками та кінцевими споживачами [19].

В останні десятиліття все інтенсивніше відбувається процес дифузії знань і технологій, що має все більший вплив на світову політику й економіку. Міжнародна кооперація у сфері інновацій і технологій досягла високого рівня. Усе більше країн під час реалізації великих проєктів і дослідницьких програм використовують інструменти міжнародної взаємодії й створюють широкі альянси у формі мережових структур.

Ураховуючи вищезазначене, слід констатувати, що всі наявні тенденції становлять комплекс серйозних викликів, які стоять перед українськими підприємствами в умовах їхніх

Таблиця 1

Чинники організації інноваційного розвитку машинобудівних підприємств

Перешкоди інноваційного розвитку	Чинники успішного інноваційного розвитку
– заморожування програм модернізації машинобудівної галузі в країні; – випуск неконкурентоспроможної продукції, яка здебільшого орієнтована на внутрішнього споживача; – вихід держави на світовий ринок, що дало вітчизняному споживачеві доступ до високоякісної продукції зарубіжних фірм за значно меншою собівартістю; – недостатнє державне фінансування заводів, унаслідок чого більшість опинилася на межі банкрутства; – недосконале технічне переозброєння підприємств; – зменшення зайнятості та доходів працівників у машинобудівній галузі; – слабкий інноваційний розвиток виробництва; – згорання інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств; – конфлікт на Донбасі	– інноваційна політика держави з чітко сформульованими цільовими установками; – використання інноваційного потенціалу та його розвиток; – розвиток відносин співробітництва між бізнесом, державою і науково-освітньою спільнотою та ін., необхідними в реалізації інноваційної діяльності інститутами, а також їх гармонізація; – вибудовування пріоритетів в стратегічному і операційному аспектах діяльності підприємства; – використання різних форм і методів комерціалізації інновацій; – вдосконалення законодавства у сфері інноваційної діяльності; – систематичне вивчення та впровадження найкращого міжнародного досвіду

євроінтеграційних устремлінь. У результаті тривалого нехтування принципами інноваційної політики багато українських підприємств виявилися невідповідними до вимог міжнародної ринкової конкуренції, пріоритетності характеристик інноваційного потенціалу в забезпеченні конкурентоспроможної траєкторії розвитку.

Зважаючи на вищезазначене, актуальним є обґрунтування вибору інструментів реалізації інноваційної політики машинобудівних підприємств, що повинна здійснюватися у напрямі підвищення ефективності їх застосування.

Сьогодні існує широкий спектр інструментів механізму реалізації інноваційної політики (рис. 1).

У цілому інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємств, що широко застосовуються у різних країнах та запропоновані Україні [5], можна поділити на чотири групи. Детальну характеристику інструментів інноваційного розвитку машинобудівного підприємства подано на рис. 2.

На сучасному етапі розвитку економіки простежується тенденція підвищення ролі держави в системі факторів зростання людського капіталу. Це закріплюється в економічній державній політиці, у рамках якої розробляється стратегія соціально-економічного розвитку, результатом реалізації якої виступає, в числі інших, певний рівень розвитку людського капіталу, законодавчо регламентуються господарські, у тому числі трудові, відносини в суспільстві, формується відповідальність за стан природного середовища, прямо впливає на умови життєдіяльності людини та ін. Основним інструментом впливу на людський капітал є державний бюджет, у рамках якого визначається політика фінансування освіти, охорони здоров'я, культури, науки, системи соціального страхування та соціального захисту.

Одним із найбільш ефективних інструментів залучення бізнесу до формування людського капіталу і створення сприятливих умов для його розвитку є механізм соціальної відповідальності бізнесу [17].

Розробленням інновацій на підприємствах займається персонал, що володіє певним рівнем розвитку людського капіталу, який із погляду якісних параметрів може забезпечити розвиток не тільки окремого підприємства, а й усієї галузі [4]. Це визначає необхідність виділення в системі управління інноваційним розвитком підприємств блоку інструментів, спрямованих на підвищення рівня розвитку людського капіталу працівників [11].

Інструменти управління корпоративним зростанням є основним пріоритетом, мета якого – утримання, зміцнення і підвищення конкурентних позицій на ринку. Довгострокова стратегія зростання компаній спрямована на розвиток діяльності та підвищення її ефективності, передусім за рахунок ділової, у т. ч. інноваційної, активності.

Основою становлення сучасної теорії зростання компанії (фірми) на рівні мікроекономічних досліджень послужила теорія економічного зростання, що вивчає макроекономічні моделі, які характеризують взаємозв'язки загальних економічних показників національних економік на рівні країн і регіонів. Теорія економічного зростання досліджує за допомогою математичного та модельного апарату умови збалансованого зростання економіки, передумови її оптимального розвитку [15, с. 105]. У табл. 2 представлено основні інструменти корпоративного зростання.

Організаційно-економічний механізм управління покликаний створювати такі економічні умови, які сприятимуть підвищенню ефектив-

Рис. 1. Забезпечення інноваційної політики машинобудівних підприємств

Джерело: сформовано автором на основі [1–8; 10–12; 15–19]

ності виробництва, розвитку інноваційної діяльності, стимулювати модернізацію діючих виробництв і т. д. У табл. 3 представлено основні інструменти організаційно-економічного механізму по виділених групах [8, с. 70].

Організація управління науково-технічним потенціалом підприємств являє собою процес впливу служб підприємства на результати інтелектуальної діяльності й об'єкти інтелектуальної власності, який повинен бути збудований в єдиний ланцюжок ринкових служб підприємства: продаж, фінанси, маркетинг, передача і комерціалізація технологій, експортний контроль. Реалізація науково-технічного потенціалу на підприємстві відбувається в рамках таких процесів, як [16]:

- розроблення й освоєння нового продукту та/або якісну зміну в існуючому;
- освоєння нових технологій і методів закупівлі, виробництва та збуту продукту;
- освоєння нових ринків збуту;
- розвиток нових джерел залучення всіх видів ресурсів на підприємстві;
- розроблення, освоєння й упровадження нових методів і стандартів управління;
- реалізація нових форм взаємодії зі стейкхолдерами: постачальниками, споживачами, конкурентами, власниками, місцевою владою, державними органами та ін.

Проте зарубіжний досвід показує, що горизонтальні взаємодії між економічними суб'єктами, що дають їм змогу швидко генерувати, освою-

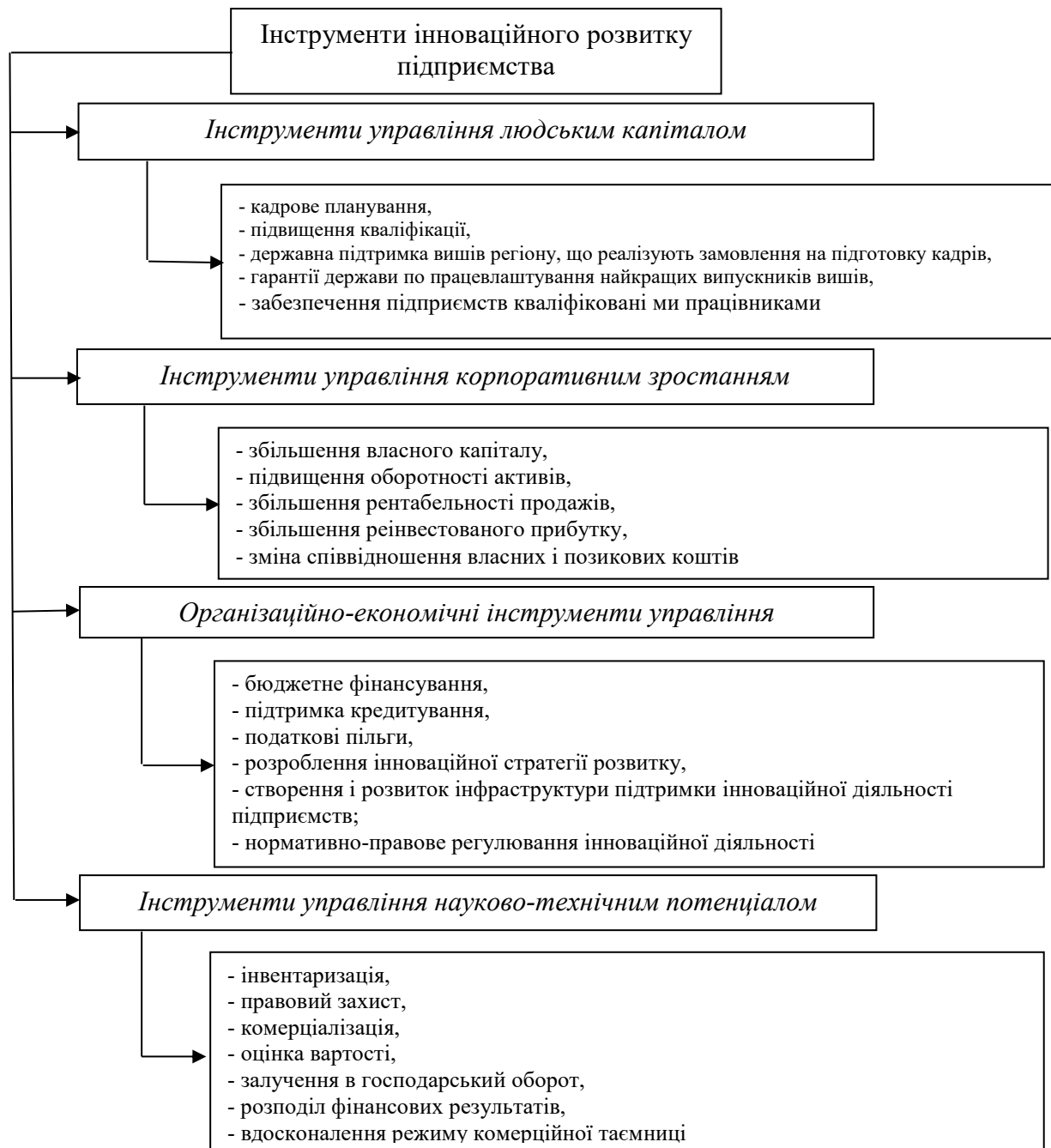

Рис. 2. Характеристика інструментів інноваційного розвитку машинобудівного підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [2; 10–12; 19]

вати і поширювати нові знання, доцільніше в силу високого їх ступеня гнучкості і адаптивності. Тому більш прийнятним є уявлення інноваційної системи як сукупності взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів (дрібні і великі компанії, університети, лабораторії, технопарки та інкубатори). Водночас інноваційна система – це комплекс інститутів правового, фінансового і соціального характеру, що забезпечують іннова-

ційні процеси і мають міцні національні корені, традиції, політичні та культурні особливості [1, с. 5]. Таким чином, вертикально орієнтована система стає гнучкою за рахунок розвитку горизонтальних зв'язків між її учасниками.

Ми згодні з думкою [8, с. 68], що система управління інноваційним розвитком підприємства – це сукупність взаємопов'язаних елементів, що включає органи управління, цілі, принципи, функції, структури, ресурси, методи, технології, інструменти, що знаходяться в пев-

Таблиця 2

Основні інструменти корпоративного зростання

Інструменти	Коефіцієнт зростання
Збільшення власного капіталу	<i>Коефіцієнт збалансованого зростання</i> $K_{збл} = \frac{D}{E} \cdot ROA \cdot RR,$ де $K_{збл}$ – коефіцієнт збалансованого зростання; $\frac{D}{E}$ – фінансовий важіль; ROA – рентабельність активів; RR – коефіцієнт реінвестування прибутку
Збільшення реінвестованого прибутку (підприємство забезпечує зростання без залучення зовнішнього фінансування)	<i>Коефіцієнт внутрішнього зростання</i> $K_{вн} = \frac{ROA \cdot RR}{1 - ROA \cdot RR},$ де $K_{вн}$ – коефіцієнт внутрішнього зростання; ROA – рентабельність активів; RR – коефіцієнт реінвестування прибутку
Співвідношення власних і позикових коштів (якщо підприємство планує темп зростання, що перевищує коефіцієнт внутрішнього зростання)	<i>Коефіцієнт стійкого зростання</i> $K_{ст} = \frac{ROE \cdot RR}{1 - ROE \cdot RR},$ де $K_{ст}$ – коефіцієнт стійкого зростання; ROE – рентабельність власного капіталу

Таблиця 3

Інструменти та заходи організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства

Інструменти	Заходи
Бюджетне фінансування	– фінансування патентування розробок, створених за рахунок бюджету регіону; – державні премії на наукові дослідження і розробки; – гранти на наукові дослідження і розробки; – державне замовлення; – непряме фінансування через державні і недержавні фонди
Підтримка кредитування підприємства	– гарантування кредитів під інноваційні проєкти підприємствам; – страхування ризиків під час виконання державних інноваційних проєктів, контрактів та замовлень; – кредитування підприємств, що займаються інноваційними розробками в рамках державного замовлення
Податкові пільги	– звільнення від податків частини прибутку підприємств, яка інвестується в інноваційні технології виробництва; – податкові знижки підприємствам; – відрахування частки приросту всіх витрат на НДДКР за останній рік із суми нарахованого платежу; – надання безвідсоткового податкового кредиту на результативні НДДКР; – пільги з податку на майно підприємства
Створення і розвиток інфраструктури інноваційної діяльності підприємств	– формування бізнес-інкубаторів, технопарків; – формування венчурних фондів; – формування структур, що забезпечують підтримку на різних стадіях інноваційного процесу
Нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності	– формування стратегій інноваційного розвитку галузі; – законодавче закріплення умов для розвитку інноваційної діяльності

ній послідовності, що функціонують як єдине ціле і формують механізм впливу на підвищення інноваційної активності і розвитку людського капіталу.

Модель інноваційного розвитку включає: інноваційну систему, яка через інструменти

інноваційного розвитку стимулює інноваційну активність підприємства, що сприяє його інноваційного розвитку. Концептуально таку модель представлено на рис. 3.

Підприємства, які вибрали інноваційний тип розвитку, можуть створювати і розвивати уні-

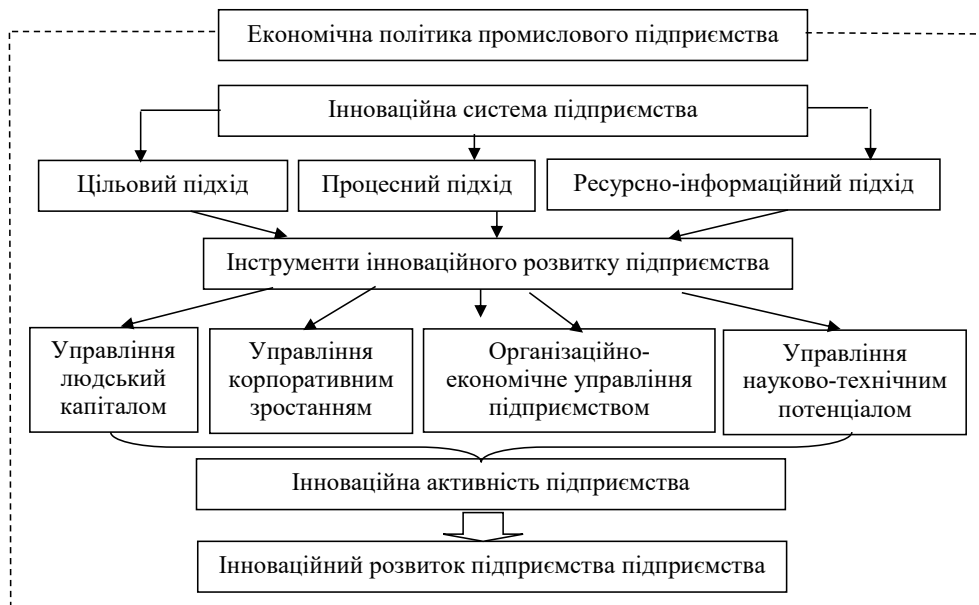

Рис. 3. Модель інноваційного розвитку машинобудівного підприємства
Джерело: побудовано автором

кальні конкурентні переваги порівняно з конкурентами в силу того, що інноваційний процес – це комплексний і тривалий процес перетворення інноваційної ідеї на товар, який перебуває під впливом численних зовнішніх і внутрішніх чинників, які можуть стимулювати або гальмувати інноваційний розвиток підприємств.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, декомпозиція основних інструментів інноваційної політики з урахуванням їх конфліктності чи мультиплікативності в умовах діючого господарського механізму виявила дві групи таких інструментів як на макро-, так і на мікрорівні. Одна з груп акумулює у собі інстру-

менти, пов'язані із забезпеченням вузької спрямованості інноваційної політики та відповідає стратегії «технологічного поштовху», інша – зі створенням найбільш загальних засад ринкового конкурентного середовища і створенням у межах такого середовища сприяння інноваційному розвитку машинобудівних підприємств та відповідає політиці «наздоганяючого розвитку». Подібна декомпозиція інструментів інноваційної політики виникає і на мікрорівні. Запропонована модель інноваційного розвитку включає інноваційну систему, яка через інструменти інноваційного розвитку стимулює інноваційну активність підприємства, що сприяє його інноваційному розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрушкевич О.А., Денисова И.М. Особенности формирования национальных инновационных систем. Анализ и моделирование экономических процессов. Центральный экономико-математический институт РАН. Москва, 2013. С. 24–48.
2. Андрушків Б.М., Мельник Л.М., Погайдак О.Б. Інноваційні засоби формування концепції оцінювання сталого розвитку у системі «підприємство – галузь – регіон – держава» (євроінтеграційні аспекти). *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 2. С. 6–17.
3. Бокулева М.О. Ціноутворення на продукцію машинобудівних підприємств з урахуванням поведінки споживачів : дис. ... канд. ек. наук : 08.00.04. Запоріжжя, 2010. 184 с.
4. Ветрова Е.Н., Коковина Е.В. Отдельные аспекты управления интеллектуальным капиталом организации. *Современные проблемы науки и образования*. 2011. № 5. С. 118.
5. Ветрова Е.Н., Лапочкина Л.В., Рохчин В.Е. Проблемы регулирования промышленного развития в современных условиях. Санкт-Петербург: СПбГЭУ, 2015. 92 с.
6. Касс М.Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами : монография. Нижний Новгород : ННГАСУ, 2011. 159 с.
7. Корієв В.Л. Цінова політика підприємства : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. С. 60–79.
8. Лысенко А.Н. Модель системы управления инновационным развитием машиностроительных предприятий на региональном уровне. *Организатор производства*. 2013. № 4. С. 68–73.

9. Машинобудування в Україні. URL : <https://mozok.click/175-mashinobuduvannya-v-ukrayin.html> (дата звернення: 28.10.2019).
10. Мазуренко О. Тенденції розвитку машинобудівної галузі України в аспектах державної політики. *СХІД: Економічні науки*. 2018. № 2(154). С. 19–24.
11. Носкова К.А. Современные тенденции управления человеческим капиталом. *Гуманитарные научные исследования*. 2013. № 2. URL : <http://human.snauka.ru/2013/02/2343> (дата обращения: 28.10.2019).
12. Очікування промислових підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності. *Офіційний сайт Державного комітету статистики України*. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/rp/prom/prom_u/arj_prom_2019.htm (дата звернення: 29.10.2019).
13. Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для АПК»» від 07.10.2011 № 3907-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/3907-17> (дата звернення: 29.10.2019).
14. Про розвиток автомобільної промисловості України : Закон України від 06.07.2005 № 2740-15. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1624-15> (дата звернення: 29.10.2019).
15. Романенко О.А. Основы финансового моделирования корпоративного роста. *Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета*. 2014. № 2. С. 104–108.
16. Скляр Е.Н. Современное состояние и перспективы развития научно-технического потенциала промышленного предприятия. URL : <http://refdb.ru/> (дата обращения: 29.10.2019).
17. Снегов В.В., Дядик В.В. Оценка потенциала участия крупного бизнеса в социально-экономическом развитии Арктического региона. *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2013. № 2(26). С. 29–39.
18. Уткин Э.А. Цены. Ценообразование. Ценовая политика. Москва : ЭКСМОС, 1997. С. 65–70.
19. Федулова Л.І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 10(160). С. 195–205.

REFERENCES:

1. Andryushkevich O. A., Denisova I. M. (2013) Osobennosti formirovaniya natsional'nykh innovatsionnykh sistem. [Features of the formation of national innovation systems] *Analiz i modelirovanie ekonomicheskikh protsessov. Tsentral'nyy ekonomiko-matematicheskiiy institut RAN*. Moskva,. P. 24–48. (in Russian)
2. Andrushkiv B. M., Meljnyk L. M., Pogajdak O. B. (2016) Innovatsijni zasoby formuvannja koncepciji ocinjuvannja stalogo rozvytku u systemi: pidpryemstvo – ghaluzj – rehion – derzhava (jevointeghracijni aspekty). [Innovative means of forming the concept of sustainable development assessment in the system: enterprise – industry – region – state (European integration aspects)] *Ukrajins'kyj zhurnal prykladnoji ekonomiky*. Tom 1. no 2. P. 6-17.
3. Bokuljeva M.O. Cinoutvorennja na produkciju mashynobudivnykh pidpryemstv z urakhuvannjam povedinky spozhyvachiv [Pricing for the products of machine-building enterprises, taking into account consumer behavior]: dys. na zdobuttja naukovooho stupenja kand. ek. nauk: 08.00.04. Zaporizhzhja, 2010 r. 184 pp.
4. Vetrova E. N., Kokovina E. V. (2011) Otdel'nye aspekty upravleniya intellektual'nym kapitalom organizatsii [Separate aspects of the organization's intellectual capital management]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*. no. 5. P. 118. (in Russian)
5. Vetrova E. N., Lapochkina L. V., Rokhchin V. E. (2015) Problemy regulirovaniya promyshlennogo razvitiya v sovremennykh usloviyakh [Problems of regulation of industrial development in modern conditions]. SPb: Izd-vo SPbGEU, 92p. (in Russian)
6. Kass M. E. (2011) Formyrovanye strategyy ynnovatsionnogo razvytiya predpryatiya na osnove upravleniya nemateryal'nymy aktivamy [Formation of a strategy for innovative development of an enterprise based on intangible asset management]: monoghrafija. N. Novgorod: NNGhASU. 159 p. (in Russian)
7. Korinjev V.L. (2001) Cinova polityka pidpryemstva [Enterprise price policy]: [monoghrafija]. K.: KNEU. 60-79 pp.
8. Lysenko A. N. (2013) Model' sistemy upravleniya innovatsionnym razvitiem mashinostroitel'nykh predpriyatiy na regional'nom urovne [A model of a system for managing the innovative development of engineering enterprises at the regional level]. *Organizator proizvodstva*. no. 4. P. 68–73. (in Russian)
9. Mashynobuduvannja v Ukrajini [Mechanical Engineering in Ukraine]. URL: <https://mozok.click/175-mashinobuduvannya-v-ukrayin.html> (accessed 28.10.2019).
10. Mazurenko O. (2018) Tendenciji rozvytku mashynobudivnoji ghaluzi Ukrajiny v aspektakh derzhavnoji polityky [Tendencies in the development of machine-driving galuzi of Ukraine in aspects of sovereign policy]. *SKHID: Ekonomichni nauky*. no. 2 (154). P. 19-24.
11. Noskova K. A. (2013) Sovremennye tendentsii upravleniya chelovecheskim kapitalom [Current trends in human capital management]. *Gumanitarnye nauchnye issledovaniya*. № 2. URL : <http://human.snauka.ru/2013/02/2343>. (accessed 28.10.2019).
12. Ochikuvannja promyslovykh pidpryemstv shhodo perspektiv rozvytku jikh dilovoi aktivnosti. Official site of the State Statistics Committee of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/rp/prom/prom_u/arj_prom_2019.htm (accessed 29.10.2019).

13. Postanova Verkhovnoji Rady Ukrainy "Pro pryjnjattja za osnovu proektu Zakonu Ukrainy pro vnesennja zmin do Zakonu Ukrainy "Pro stymuljuvannja rozvytku vitchyznjanogho mashynobuduvannja dlja APK" vid 07.10.2011 roku, no. 3907-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/3907-17> (accessed 29.10.2019).
14. Pro rozvytok avtomobiljnoji promyslovosti Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 r. no. 2740-15. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1624-15> (accessed 29.10.2019).
15. Romanenko O. A. (2014) Osnovy finansovogo modelirovaniya korporativnogo rosta [Fundamentals of Corporate Modeling Financial Modeling]. *Vestnik Saratovskogo Gosudarstvennogo sotsial'no-ekonomicheskogo universiteta*. no 2. P. 104–108. (in Russian)
16. Sklyar E. N. Sovremennoe sostoyanie i perspektivy razvitiya nauchno-tekhnicheskogo potentsiala promyshlennogo predpriyatiya [Current status and development prospects of the scientific and technical potential of an industrial enterprise]. URL : <http://refdb.ru/> (accessed 29.10.2019).
17. Snegov V. V., Dyadik V. V. (2013) Otsenka potentsiala uchastiya krupnogo biznesa v sotsial'no-ekonomicheskom razvitii Arkticheskogo regiona [Assessment of the potential for large business participation in the socio-economic development of the Arctic region]. *Ekonomicheskie i sotsial'nye peremeny: fakty, tendentsii, prognoz*. no 2 (26). P. 29–39. (in Russian)
18. Utkin E.A. (1997) Tseny. Tsenoobrazovanie. Tsenovaya politika. [Prices. Pricing] Moskva: EKSMOS. 65-70 pp. (in Russian)
19. Fedulova L.I. (2014) Konceptualjni zasady formuvannja innovacijnoji systemy pidpryjemstv [Conceptual bases of formation of the innovative enterprise system]. *Aktualjni problemy ekonomiky*. no 10 (160). P. 195-205.